
LIFE BEFORE ENTERING A HOME FOR THE ELDERLY AS A REASON FOR INSTITUTIONALIZATION

Galina Haralanova

Department of Social Medicine and Healthcare Organization, Medical University „Prof. P. Stoyanov”,
Varna, Bulgaria, galina.haralanova@abv.bg

Lora Georgieva

Department of Social Medicine and Healthcare Organization, Medical University „Prof. P. Stoyanov”,
Varna, Bulgaria, lora hg@abv.bg

Abstract: The aging of the population leads to an increase in the need for care for the elderly, as many of them are unable to cope on their own in their daily lives. This changes the lives of many people after the age of 65. The article examines the main aspects of the life of people after the age of 65 before being placed in a social institution. The analysis is based on the results of a qualitative survey among institutionalized persons aged 65 and over, accommodated in a home for the elderly in Varna. The study involved 10 people aged 74 to 89 years. The information was obtained by conducting in-depth interviews with the respondents. The conditions under which the residents lived before they entered were examined. Among them are: type of home, number of occupants, employment of the person, relationships with relatives, the presence of friends, difficulties in everyday life before admission. Topics related to the awareness of the elderly about old people's homes, how the decision for the home was taken, as well as a description of the admission process are also discussed. Admission to a nursing home is considered the ultimate choice for most respondents. In case they have no other alternative, they come to terms with the new reality. Most of the respondents (6 out of 10) reported that before the institutionalization they lived in a house with other people – one or more relatives, usually their children and their families. Only 4 people out of 10 lived alone. None of the participants in the study worked immediately before entering the institution. They have all retired many years ago. Regarding their relationships with their loved ones, respondents give mixed opinions. Those who have communicated in harmony with their relatives are the predominant case. Some report frequent conflicts in the family, but they are significantly less. Eight out of ten people do not report any difficulties in their daily lives before entering the old people's home. For the other two, difficulties are related to poor health in one and poor living conditions in the other. Three of the respondents were not informed about the conditions in the old people's homes prior to the institutionalization, five were of the opinion that the living conditions in these places were bad, and three of them thought that the residents receive enough help in these homes. Four of them made an independent decision for placement in an institution, and the other six were influenced by their relatives. Describing the admission process, three said it was very difficult at first and they felt sad and depressed. Two of them do not clearly remember the day of admission. Two of the rest have positive impressions and good memories of their arrival, and the last three persons have mixed feelings. Among the main reasons for being admitted in such an institution is the concern of relatives about the life and health of their elderly relatives. It stems from the impossibility of constant observation of the adult person due to work commitment or living in another populated place. Most often, the relatives are the ones who assess the need for accommodation of the respondents in a home for the elderly.

Keywords: elderly home, accommodation, reasons, difficulties

ЖИВОТЪТ ПРЕДИ ПОСТЪПВАНЕ В ДОМ ЗА СТАРИ ХОРА КАТО ПРИЧИНА ЗА ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ

Галина Хараланова

Катедра по социална медицина и организация на здравеопазването, Медицински университет
“Проф. д-р П. Стоянов”, гр. Варна, България, galina.haralanova@abv.bg

Лора Георгиева

Катедра по социална медицина и организация на здравеопазването, Медицински университет
“Проф. д-р П. Стоянов”, гр. Варна, България, lora hg@abv.bg

Резюме: Застаряването на населението довежда до увеличаване потребностите от грижа за възрастните хора, тъй като много от тях не могат да се справят самостоятелно в своето ежедневие. Това променя живота на много от лицата след 65 годишна възраст. Статията разглежда основните аспекти от живота на лицата

след 65-годишна възраст преди настаняване в социална институция. Анализът се базира на резултати от качествено проучване сред институционализирани лица на възраст 65 и повече години, настанени в дом за стари хора в гр. Варна. В проучването участваха 10 лица, на възраст от 74 до 89 години. Информацията е получена чрез провеждане на дълбочинни интервюта с респондентите. Бяха разгледани условията, при които са живели настанените в дома, преди да постъпят. Сред тях са: вид на жилището, брой на обитателите в него, трудова заетост на лицето, отношения с близките, наличие на приятели, трудности в ежедневието преди постъпване. Обсъдени бяха и теми, свързани с информираността от страна на възрастните лица за домовете за стари хора, как се е взело решението за дома, както и описание на самия процес на постъпване. Постъпването в дом за стари хора, се разглежда като краен избор за повечето от респондентите. В случай, че нямат друга алтернатива, те се примиряват с новата реалност. Повечето от респондентите (6 от 10) съобщават, че преди институционализацията са живели в къща, заедно с други лица - един или повече роднини, като обикновено това са били децата им и техните семейства. Едва 4 души от 10 са живеели сами. Нито един от участниците в изследването не е работил непосредствено преди да постъпи в институцията. Всички са били пенсионери от дълги години. По отношение на техните взаимоотношения с близките им хора, респондентите дават разнородни мнения. Преобладават тези, които са общували в разбирателство с близките си. Някои споделят за чести конфликти в семейството, но те са значително по-малко. Осем от десет души не споделят за наличие на трудности в ежедневието преди постъпване в дома за стари хора. При останалите двама трудностите са свързани съответно с нарушено здравословно състояние при единия и лоши битови условия при другия. Трима от респондентите не са били информирани за условията в домовете за стари хора преди институционализацията, петима са били на мнение, че в тези места условията на живот са лоши, а двама са смятали, че на настанените се помага много. Четирима са взели самостоятелно решение за настаняване в институция, а на останалите шест са им повлияли близките. Описвайки процеса на постъпване, трима споделят, че им е било много трудно в началото и са се чувствали тъжни и потиснати. Двама не си спомнят ясно деня на постъпване. Други двама са с положителни впечатления и хубави спомени от постъпването си, а останалите трима са със смесени чувства. Сред основните причини за постъпване в институция се явява притеснението от страна на близките за живота и здравето на възрастните им роднини. То произлиза от невъзможността за постоянно наблюдение на възрастния поради трудова ангажираност или отсъствие от населеното място. Най-често именно близките са тези, които преценяват необходимостта от настаняване на респондентите в дом за стари хора.

Ключови думи: дом за стари хора, настаняване, причини, трудности

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Институционализацията на лицата на възраст 65 и повече години е актуална тема поради застаряването на населението в световен мащаб. В повечето развити европейски страни до настаняване в дом за стари хора (ДСХ) се стига при ограничени функционални възможности на възрастните лица. Постъпването по социални индикации е по-ограничено поради добре развитите услуги за лица над 65 години, предоставяни в общността. (Йоргова М., Пулова Ю. и Милева С., 2016). Според френските учени Marine Dufournet и Virginie Dauphinot, високят дял на настаняванията в домове за възрастни хора се дължи най-вече на трудности в грижата за тези хора, породени от функционалните им ограничения. Умствените нарушения и психиатричните симптоми по-рядко са причина за настаняването в ДСХ (Dufournet M., Dauphinot V., Moutet C., Verdurand M., Delphin-Combe F., & Krolak-Salmon P., 2019). Много от възрастните хора сами предпочитат да живеят в ДСХ поради налични едно и повече хронични заболявания, повишен прием на медикаменти или страх от падане (Young Y., Parnikov M., Hsu W. H., Shahid F., & Kuo Y. H., 2019). Преминаването към институционална грижа до голяма степен облекчава близките на настанените в дом лица. Здравните професионалисти сред персонала осигуряват безопасен и пълноценен живот на боледуващите възрастни, които се нуждаят от постоянно наблюдение (Lan X., Xiao H., Drost K., & Chen Y., 2020, November-December).

2. МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Анализът се базира на резултати от качествено проучване сред институционализирани лица на възраст 65 и повече години, настанени в дом за стари хора в гр. Варна. В проучването участваха 10 лица, на възраст от 74 до 89 години. Информацията е получена чрез провеждане на дълбочинни интервюта с респондентите.

3. РЕЗУЛТАТИ

В проучването участваха общо десет институционализирани лица на възраст от 74 до 89 години, от които шест бяха жени и четирима мъже. Проведените интервюта с респондентите послужиха за по-детайлно

описание на живота им преди настаняване в дом за стари хора. Така се изведоха основните причини, водещи до институционализация на възрастните лица. Бяха разгледани условията, при които са живели настанените в дома, преди да постъпят. Сред тях са: вид на жилището, брой на обитателите в него, трудова заетост на лицето, отношения с близките, наличие на приятели, трудности в ежедневието преди постъпване. Обсъдени бяха и теми, свързани с информираността от страна на възрастните лица за домовете за стари хора, как се е взело решението за дома, както и описание на самия процес на постъпване. Повечето от респондентите (6 от 10) съобщават, че преди институционализацията са живели в къща, заедно с други лица - един или повече роднини, като обикновено това са били децата им и техните семейства. Едва 4 души от 10 са живели сами. Повечето са били с близките си, което не поставя самотно живеещите като по-рискова група за институционализация. Други фактори като соматичен и когнитивен статус са от по-голямо значение. Невъзможността на близките да се справят сами с грижата за респондентите най-често довежда до постъпване в дом. Нито един от участниците в изследването не е работил непосредствено преди да постъпи в институцията. Всички са били пенсионери от дълги години. Пенсионирването е важен етап от живота на възрастния човек. Промяната в начина на живот често се отразява на психичното равновесие на индивида. Дългосрочната липса на трудова заетост и по-ниския доход нерядко довеждат до социална изолация, потиснатост и депресивни прояви. Това спомага за развитието на психични промени или до задълбочаването на вече съществуващи. Възрастните хора са по-податливи към развитие на депресивни състояния поради все по-честите мисли за приближаващия край на живота, усещането за ненужност, страхът от заболяване и др. Ограничението в извършването на ежедневни дейности, понижава самочувствието на възрастния човек, а с това спомага за развитието на депресивни симптоми (Wang R., Zhang D., Wang S., Zhao T., Zang Y., & Su Y., 2020). По отношение на техните взаимоотношения с близките им, респондентите дават разнородни мнения. Преобладават тези, които са общували в разбирателство с близките си. Някои споделят за чести конфликти в семейството, но те са значително по-малко. Една от обитателките на дома (87г.) споделя, че почти не общува с едната от двете си дъщери, а е живяла с нея непосредствено преди да постъпи в дома. Твърди, че дъщеря ѝ се опитва да се отърве от нея и я е изпратила в дом. Тя споделя: „Сама се обслужвах. Проблемът ми беше, че дъщеря ми ме намрази и не ме иска.“ Чувството за изоставеност се развива почти при всички респонденти по време на престоя и при всеки е с различна продължителност. Някои го изпитват през цялото време. Съществува и друг пример за жена на 84г., която е в много добри отношения и с двете си деца. Тя е постъпила в дома по свое желание и изборът ѝ е напълно осъзнат. Споделя, че не е искала да е в тежест на дъщерите си и би се чувствала по-спокойна, ако е в дом. Респондентите съобщават, че преди постъпването си в институцията са поддържали приятелски отношения, най-често със своите съседи. Към момента някои от тях продължават да общуват с приятелите си, по телефона. Осем от десет души не споделят за наличие на трудности в ежедневието преди постъпване в ДСХ. Въпреки, че субективно повечето не са били затруднени, при останалите двама трудностите са свързани съответно с нарушено здравословно състояние при единия и лоши битови условия при другия. Повечето споделят, че са успявали да се обслужват сами. Един от тях дори посочва, че напълно самостоятелно е извършвал основни дейности от ежедневието: „Успях да се храня, къпя, да се гледам.“ (мъж на 83г.). По отношение на информираността на респондентите за условията в домовете за стари хора, само трима не са разполагали с никаква информация преди да постъпят. Петима са били на мнение, че условията на живот са лоши, а други двама са смятали, че в домовете се помага много. Една от жените (88г.) споделя, че първоначално не е била сигурна какви ще са условията, но впоследствие се е успокоила, защото всичко е било наред: „Не много хубава информация. Малко знаех за тези домове. Оказа се, че не е така както беше... Ами всичко беше добре тук.“ Друга от настанените (87г.) се е чувствала много притеснена при постъпването си, защото е имала предишен опит от друг дом, където условията не са били добри: „Лоша работа. Счупих си единия крак и ме заведоха в един дом. След това се върнах в къщата на дъщеря ми. Тя имаше една приятелка, която ѝ повлия да ме докарат тук. За домовете знаех, в нашето село чувах, че не е добре.“ Много от институционализираните в началото се чувстват несигурни, дори уплашени заради смяната на обстановката. Институционализацията при възрастните хора е травмиращо събитие, което изисква време за адаптация към новите условия (Shrestha K., Ojha S. P., Dhungana S., & Shrestha S., 2020). Притесненията се пораждат най-вече поради сблъсък с много непознати, които се превръщат в основни фигури в живота им занапред. Липсата на близките се отразява много тежко на голяма част от ползвателите на тези услуги. Респондентите, които не загубват контакт с близките си са много по-спокойни и уверени при постъпване, в сравнение с тези, чийто роднини рядко се обаждат и още по-рядко ги посещават.

Четириима са взели самостоятелно решение за настаняване в институция, а на останалите шест са им повлияли близките. Един от тях (мъж на 82г.) споделя как синът му го е довел в дома: „Въобще не ми се идваше. Синът като ме назори: „Ние ще отидем за 2-3 дни.“ И аз много пъти като си говорим му казвам:

„Тез твоите 2-3 дни, отидоха 3-4 месеца. Няма смисъл повече да стоя тук.,“ . Възрастните хора смятат, че институционализирането не е това, което са се надявали да постигнат в живота, и че не могат да променят новата реалност (de Medeiros M. MD., Carletti T. M., Magno M. B., Maia L. C., Cavalcanti Y. W., & Rodrigues-Garcia R. CM., 2020). Близките на настанените най-често са тези, които решават да се обърнат към институционална грижа. В повечето случаи децата им са тези, които търсят конкретния дом, в който да настанят своите родителите. Основен фактор за това решение се явяват невъзможността за оказване на комплексна, пълноценна грижа за по-възрастния, както и страха да ги оставят съвсем сами у дома, докато са на работа или отсъстват от града. Институционализацията поражда спокойствие за роднините на настанения, особено ако последният не може да се обслужва сам поради усложнения от наличие на соматично заболяване или тежко изразен когнитивен дефицит. За избора на конкретен ДСХ от страна на настанения или неговите близки, решаващо значение имат препоръките на приятели или познати. Допитвайки се до различни мнения, те преценяват къде биха се чувствали най-спокойни за здравето и живота на настанения. При всички десет респондента изборът на конкретния дом е бил взет от техните най-близки роднини (деца, внуци), а при една от домащиците (жена на 74г.) съпругът ѝ е бил този, който е взел решението за постъпване и е избрал конкретното място.

Описвайки процеса на постъпване, трима споделят, че им е било много трудно в началото и са се чувствали тъжни и потиснати. Двама не си спомнят ясно деня на постъпване. Други двама са с положителни впечатления и хубави спомени от постъпването си, а останалите трима са със смесени чувства. Трудностите, които срещат тримата респонденти са свързани най-вече с промяната в начина на живот, необходимостта от съобразяване с други, напълно непознати хора. В по-късна възраст повечето хора имат установени навици в ежедневието си, които им е много трудно да променят. Един от настанените (мъж на 84г.) споделя: „Когато дойдох първия ден много трудно вървеше. Много.“ (повишава тон и се вълнува, заплаква). Лицата с положителни първи впечатления споделят, че са се изненадали приятно, въпреки нагласата им, че домовете не са добро място за живеене. Споделиха, че още в първите часове са се почувствали обгрижени и спокойни. Присъствието на друг човек в стаята в първия момент е било стресиращо за повечето от респондентите, защото е напълно непознат, но впоследствие са се почувствали по-добре с компания, отколкото, ако са съвсем сами. При институционализацията първоначално средата изглежда различна, докато не се появят нови възможности за създаване на приятелства и адаптиране към този начин на живот (Coimbra VDSA., Silva, RMCRA., Joaquim FL., & Pereira ER., 2018). Условието в помещението, където ги настаняват също са от решаващо значение за по-нататъшния им комфорт. Големината на стаята и разположението на мебелите имат значение за двигателната рехабилитация на тези с проблеми в мобилността и нужда от повече упражнения за раздвижване. Безпроблемните разходки поради липса на препятствия в помещението и в общите части, като много мебели, стъпала и др., са от голямо значение за подобряване на подвижността. Страхът от падане намалява и домащиците бързо добиват увереност в собствените си умения. Това спомага за по-бързото възстановяване на двигателните възможности. Редовната физическа активност помага за запазване на мобилността и независимостта на възрастните хора (McPhee J. S., French D. P., Jackson D., Nazroo J., Pendleton N., & Degens H., 2016).

4. ОБСЪЖДАНЕ

Институционализацията на лицата на възраст 65 и повече години се свързва с много фактори. Сред основните причини са: желанието на близките на настанените да осигурят по-пълноценна грижа за своите възрастни роднини, страхът от падане от страна на респондентите, както и нежеланието им да са в тежест на близките си, най-често деца, внуци. В много от случаите институционализираните лица сами осъзнават, че тази стъпка е важна за запазване, а много често и за подобряване на здравословното им състояние. В домовете за стари хора се осигурява 24-часово наблюдение на домащиците от дежурния персонал, помощ при хранене, смяна на памперсите, обличане, поддържане на личната хигиена, както и на ред и чистота в помещението. От голямо значение е и осигуряването на здравни грижи от страна на медицинския персонал, в лицето на лекар, сестра, рехабилитатор. Това спомага за по-бързото възстановяване на лица с соматични заболявания, както и на такива с когнитивни нарушения. Социализацията в дома, срещата с други хора, имащи същите проблеми, подпомага емоционалното равновесие и забавя развитието на депресивни прояви. Социалната работа с домащиците също е от важно значение за ограничаване на личностовия упадък, характерен за лицата от по-късните възрастови групи.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Базирайки се на резултатите от проведеното проучване сред институционализираните лица, можем да заключим, че съществуват няколко причини, водещи до настаняване в ДСХ. Комплексната грижа, която

лицата над 65г. възраст получават в ДСХ е от водещо значение за избор именно на институционалните услуги, особено от близки на настанените, които не могат им осигурят постоянно наблюдение и/или отговаряща на състоянието им терапия. Съществуват няколко основни фактора, които спомагат за институционализацията: ограничена подвижност, липса на социална подкрепа, социално-икономически статус, собствено възприемане на здравния статус и др. (Carmen M., 2013).

ПРЕДНАЗНАЧЕНИЯ

Тази статия е част от дисертационен труд, подкрепен от Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна – Факултет „Обществено здравеопазване“. Проучването е извършено по Проект №19032 „Социално-медицински проблеми, свързани с институционализацията на лицата на възраст 65 и повече години“ на Фонд Наука към Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна. Изследователите благодарят на всички колеги и преподаватели за подкрепата им.

ЛИТЕРАТУРА

- Йоргова, М., Пулова, Ю., & Милева, С. (2016). Практикум по социална работа с възрастни хора. Велико Търново: Фабер, 123-134
- Carmen, S. M. (2013). Importance of Counselling for Elderly Before Institutionalization. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 84, 1630-1633
- Coimbra, V.D.S.A., Silva, R.M.C.R.A., Joaquim, F.L., & Pereira, E.R. (2018). Gerontological contributions to the care of elderly people in long-term care facilities. *Revista Brasileira de Enfermagem* [online], 71(2), 912-919
- de Medeiros, M., Carletti, T. M., Magno, M. B., Maia, L. C., Cavalcanti, Y. W., & Rodrigues-Garcia, R. C.M. (2020). Does the institutionalization influence elderly's quality of life? A systematic review and meta-analysis. *BMC Geriatrics*, 20(1), 44
- Dufournet, M., Dauphinot, V., Moutet, C., Verdurand, M., Delphin-Combe, F., & Krolak-Salmon, P. (2019). Impact of cognitive, functional, behavioral disorders, and caregiver burden on the risk of nursing home placement. *Journal of the American Medical Directors Association*, 20(10), 1254-1262
- Lan, X., Xiao, H., Drost, K., & Chen, Y. (2020, November-December). Psychosocial reactions to relocation to a nursing home among Chinese older adults. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 91 (in progress), 104230
- McPhee, J. S., French, D. P., Jackson, D., Nazroo, J., Pendleton, N., & Degens, H. (2016). Physical activity in older age: perspectives for healthy ageing and frailty. *Biogerontology*, 17, 567-580
- Shrestha, K., Ojha, S. P., Dhungana, S., & Shrestha, S. (2020). Depression and its association with quality of life among elderly: An elderly home- cross sectional study. *Neurology, Psychiatry and Brain Research*, 38, 1-4
- Wang, R., Zhang, D., Wang, S., Zhao, T., Zang, Y., & Su, Y. (2020). Limitation on activities of daily living, depressive symptoms and suicidal ideation among nursing home residents: The moderating role of resilience. *Geriatric Nursing* 000, 1-7
- Young, Y., Papenkov, M., Hsu, W. H., Shahid, F., & Kuo, Y. H. (2019). Permanent transition of homecare recipients with dementia to nursinghomes in New York State: Risk factors. *Innovation in aging*, 3(1), S410.